

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата виносить 10 К., 10 Мар., 2 Дол., 4 рублі,
піврічна 5 К., 2 рублі, квартальна 3 К., 1·20 рублі. :: Ціна
сього числа 30 сот., 10 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Волод. Біберович.**
Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II. Stiege,
Tür 19. Адміністрація: Tür 6.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

III. рік. Ч. 11—12.

Відень, 6-го лютого 1916.

Ч. 71—72.

Просимо відновити передплату на р. 1916. Инакше здержить ся висилку часописи. Наших прихильників просимо зеднувати нам ласкаво як найбільше нових передплатників.

Горемикін уступив.

Старий Іван Горемикін нарешті уступив. Але ледви сама тільки старість приневолила його до того. Хоч його наслідник Борис Штюрмер, знавець геральдики та двірських церемоній, і не може основно різнити ся політичними поглядами від свого попередника, але все-ж-таки уступлення Горемикіна безсумнівно означає собою зміну деякого роду, як у внутрішній, так у деякій мірі і в заграничній політиці Росії, оскільки друга знаходиться в органічній звязку з першою. Самий факт частої зміни політичного курсу, особливо в часі війни, коли більш ніж коли небудь потрібно твердої політики, доказує в деякій мірі, що політичні проводирі російського шовінізму, головні винуватці страшної європейської війни, починають тратити голову. А поза тим уступлення Горемикіна можна в усякім разі витати: Горемикін був тим, що розв'язав першу Державну Думу, коли вона уявила собі, що й у Росії є конституція. Той самий Горемикін зміг лишити ся головою кабінету, коли поступовий бльок по страшних літніх поразках Росії приневолити більшість його реакційних товаришів уступити. Що більше, правительство Горемикіна в дуже короткім часі не лиш увільнило ся від „представників громадянства“ в своїм осередку, а й ослабило до крайньої міри самий поступовий бльок, не даючи зійти ся Державній Думі.

Українці можуть менше ніж хто инший згадати добрим словом старого Горемикіна. Він закрив усі українські товариства з початком війни, він припинив усі українські часописи, придушив усі прояви українського громадського життя й вислав тисячі Українців на заслання або запроторив до в'язниць. Душа реакційного кабінету, шовіністичний Хвостов заявив у своїм часі, що одним з його головних завдань є

бороти ся з „мазепинством“ і иншими сепаратистичними ідеями. Правительство Горемикіна досі не звернуло уваги на голос української депутації, котра домагала ся від нього надання найпримітивніших національних прав українському народови. Правительство Горемикіна було глухим на домагання українських представників, котрі піднесено на кооперативних і господарських з'їздах, на зборах золотоноського, дубенського й багатьох инших земств.

Тепер сей Горемикін нарешті забрав ся, викинутий життем, сильнішим від нього. Його наслідником буде не Хвостов, який уже так довго жде на місце провідника російського правительства. Не виключене, що разом з головою кабінету уступлять деякі з його членів. Але поки в нім лишаєть ся Хвостов, про поважну зміну російської політики ледви чи можна говорити, тим більше, що й Штюрмер стоїть дуже близько до російського двора. В усякім разі уступлення Горемикіна є деякою уступкою правительства російським лібералам, яких воно хоче зробити більш лагідними перед скликанням Думи. Заявам російських часописей про те, що персональні зміни в правительстві не вплинуть на заграничну політику Росії, можна в деякій мірі вірити, тим більше, що загранична політика російських реакційних шовіністів різнити ся дуже мало від заграничної політики ліберальних шовіністів. Але не підлягає жадному сумніву, що зміни в російським правительстві причинять ся до оживлення громадського життя в Росії й до загострення партійної боротьби в Росії. Колиб ліберали і спромогли ся приневолити Росію вийти з її пасивної тактики на полі бою, то се могло-б тільки прискорити рішуче розбитте Росії, яке радісно привітають усі поневолені нації.

Листи з Німеччини.

Берлін, 5 січня 1916.

Отсі „листи“ вимагають перш за все деякого пояснення, а то й застереження. Як що прихильний читач надіється, що в сих листах знайде повний образ відносин, поглядів чи змагань, то йому прийде дуже розчарувати ся. Війна ще кипить, думки стирають ся, ворог наслухує пильно, що діється в його противника, а все те накладає на нас усіх обов'язок бути дуже обережними, як у виборі тем, так і навіть у висловах. Отже, читаюча громадо, не надій ся, що зпід мого пера вийдуть докладні й повні фотографічні знімки з настроїв, поглядів або змагань німецького суспільства — ні, я можу дати поки-що тільки відірвані образи, загальні спостереження та контури. А хоч добре розумію, як дуже ми всі хотіли-б мати в сю переломову пору як найдокладніші інформації про все, що тільки хочби й посередно доторкається також нашої долі, то одначе треба вміти „потерпіти“. Прийде пора, що усунуть ся всякі тактичні перепони для „вольного слова“, а тоді й конечні прогалини в інформованню публіки виповнять ся, а загальні нариси наберуть ясности та повноти.

Отсе перше, що я мав сказати задля виправдання.

А друге таке. Ми привикли, що в часі війни тільки й мови може бути, що про „воєнні операції“ та про політику. І то, розуміється, не про сю дрібничкову політику, що крутиться біля „великих людей для малих інтересів“, але конче про „високу“. А вже сказав колись Клявзевіч знамените слово, що війна се теж політика, тільки продовжувана „при помочи оружя“! Отже ми всі говоримо тепер головню про політику. А між тим саме ся велика війна, ся велика напруга всіх сил великих європейських народів дає спромогу навчити ся зовсім чогось иншого, вартнішого, особливо в Німеччині. Тут саме можна навчити ся, що має робити нарід, аби міг колись — чи то мирними засобами, чи й оружжем — вести справжню національну політику, пізнати всі ті дороги та стежки, якими нарід після довгої праці й зусиль здобуває собі шлях для кращої будучности. Тай у війні не рішає саме оружжя; і найсильнішим оружжем не виграється битви, коли сьому оружжю не просвічує шляхів сонце вищої культури. Скільки-то вже навіть така заскоружла Росія, що й найважніші справи рішала досі по „собственному глазомеру“, навчила ся протягом сеї війни від осоружного „Германця“! — Десяток літ потребувала вона, щоб вибудувати один марний залізничий шлях, а тепер побудує чи не найтяжшу технічно залізничу лінію на півостров Кола протягом кільканадцятьох місяців! Дуже образиво, але вірно помічає „Утро Росії“, що Росія в часі сеї війни всюди показала своє культурне убожество й низшість; навіть „гузиків“ не стало, бо не вміє їх ніхто в Росії випродувати, а спровадити годі. Та лишім „гузики“ на боці, а перейдім до важніших річей, то і справді — побідили й побіджають у сій війні не так гармати, як залізничі й автомобілі, телефони й телеграфи, літаки та підводні судна, а понад усім тим велика сила організації й духа, того духа, що робить кожду одиницю живим, скоординованим і солідарним членом загалу. Отже, шановні читачі, й я не буду в моїх листах писати про саму тільки політику, але декілька з сих листів я присвячу й иншим моментам народнього життя, а саме всіляким інтересним проявам вищої культурности, які я назвав би „пропедевтикою“ до справжньої політики.

I.

(Політика Бісмарка й її вплив на німецьке суспільство. — Держава континентальна, чи світова? — Критична праця „імперіалістів“ і її два фронти — Україна).

Все-ж-таки почнемо від політики! —

Для нас Українців важно, які перемини dokonали ся протягом війни в поглядах німецького суспільства на питання заграничної політики, бо з тим вяжеть ся також справа долі, яка судила ся й нашому українському питанню в Німеччині. Тільки знаючи загальний підклад — den Resonanzboden, як Німці кажуть, — можна теж знати, чи та в якій мірі якась одна конкретна справа заграничної політики може рахувати на її більш або менш корисне зрозуміння й успіх.

Отже немає иншого державного мужа в Німеччині, політична ідеологія якого так сильно врзала ся-б у душу політично-думаючого загалу, що кн. Бісмарка. Великого канцлера вже давно немає між живими, але його дух усе ще не погас у великій частині його земляків. Та, зрештою, може се тільки оптична мана; не виключене, що ідеологія Бісмарка вдержала ся досі тому, що погляди самого Бісмарка в значній мірі були тільки перелицьованим на мову дипломатів висловом думок тих кругів, до яких великий канцлер по свому родовому походженню та симпатіям сам належав, а саме всемогутньої консервативної партії, яка й досі задержала керму німецької політики в своїх руках.

Вихідним пунктом, осею, біля якої розвивали ся наче з клубка всі нитки бісмарківської заграничної політики, був погляд, що Німеччина своїм зєдиненням в один союзний організм наразі осягнула свою ціль і що вона має на все зостати ся в першій мірі європейською, строго континентальною державою. „Морського“ питання, квестії зросту Німеччини поза тісні континентальні рамки до потури світового володіння Бісмарк просто не розумів, а кольоніальні набутки трактував з очевидною нехитію. Як ся нехитію врзала ся саме в розуми земляків і пережила навіть самого канцлера, доказує факт, що коли вже за Капріві Англія відступила Німеччині за Санзібар остров Гельголанд (в теперішній війні для Німеччини неоціненої ваги), „бісмарківці“ осуджували зовсім явно поступок правительства як „очевидний промах“, а переважна часть німецької преси аж трясла ся від неприхильних оцінок і застережень.

Вважаючи після трьох побідних воєн Німеччину за зовсім заспокоєну („saturiert“, як казав Бісмарк), великий канцлер уважав за головну ціль німецької політики берегти на всі фронти вдержання мира. Всіляких анексії, висвободжування инших народів і перемиювання тим способом розкладу європейських сил Бісмарк бояв ся наче вогню, а навіть і Францію приборкав не так задля експанзії, як тому, що в могутній Франції бачив головну перешкоду до внутрішнього сконсолідовання Німеччини. Він хотів у тій самій цілі зробити Францію на довгий час „нешкідливою“. Потім, щоб забезпечити Німеччині супокій, Бісмарк поширав експанзію Франції в Азії й Африці, подібно як зробив перед тим уже і з Австро-Угорщиною, відвернувши її увагу від осередньої Європи на Балкан.

Для нас важко, які послідовності випливали з цього „принципального“ становища Бісмарка в відношенні до Росії. Тут очевидно, що коли з ким Бісмарк хотів жити в дружбі та згоді, то передовсім з „володарством царя“. З „Думок і спогадів“ („Gedanken und Erinnerungen“) знаємо, що великий канцлер навіть дуже довго важився, чи не ввійти Німеччині в союз з Росією, а коли перехилився потім на сторону Австро-Угорщини, то й тоді надав „тридержавному союзові“ таку форму, щоб Росія не була, „Боже борони“, „спровокована“. Союз сформульовано отже тільки дефензивно, зобов'язуючи ся до оружно́ї помочи Австро-Угорщини єдино на випадок її заціплення Росією, але не навідворот, а навіть і такий союз удержано вмисне на довгий час у тайні. Потім послідувало ще відоме „Extratour“, історія, яка повторила ся ще раз давно вже після того, як великого канцлера не стало між живими, — в Потсдамі.

Та не тільки вимоги загально-політичних комбінацій зближали Бісмарка до Росії, але були ще й дві інші, побічні справи, що піддержували російські симпатії великого канцлера. Були се — всевладний абсолютизм царської династії та справа Польщі. Бісмарк, як родовитий юнкер-консерватист, мав принципіальну нехоть до всякої політики з „долю“, а в міжнародних відносинах довіряв тільки володарям і їх добрим особистим зносинам. Се він сам ствердив в одній зі своїх розговірок на тему „тривкості союзів“ ще в році 1895. Та ніщо так добре не характеризує поглядів Бісмарка на російський абсолютизм, тай і на польське питання, як отсі знаменні замітки, які беремо з його-ж „Думок і спогадів“: „Не бачу — каже кн. Бісмарк — противенств, які мали-б вести до конфлікту між Німеччиною й Росією. Навпаки дають нам однакові потреби в польських питанню та вплив традиційної солідарности („der hergebrachten dynastischen Solidarität“) обох династій в супротивенстві до всяких революційних змагань („Umsturzbestrebungen“) всяку основу задля спільної політики обох кабінетів.“

Бісмаркови з його поглядами й ідеями судила ся тота сама доля, що й кождому, навіть і найгеніальнішому смертельному, — що обставини швидко його переросли. Бісмаркови, який так строго держав ся континентальної політики, ані через голову не переходило, що Німеччині прийдесть ся швидко звести кривавий бій з Англією ізза володіння над океанами, а так само не прочував він, що Англія стане колись плече об плече з Росією проти „традиційно-заприяженої“ Німеччини. Але коли оттак обставини вирости значно поза рамки політичних комбінацій Бісмарка, так знов з другого боку на Бісмаркови справдила ся ще й інша історична правда: що думки, перейняті суспільством від своїх „великих людей“, держать ся силою інертності й традиції значно довше, ніж обставини, які їх виплекали. Реальний підклад бісмарківської політики змінився вже давно, і се у зовсім щось противне, але погляди Бісмарка про завдання німецької політики та відношення Німеччини до сусєдних держав держать ся ще подекуди й по нинішній день і морочать голови зовсім зрештою розумним одиницям. І треба було не тільки самого брязкоту оружя та потоків крови, але ще й довгої інтензивної критичної праці визначних публіцистів, щоб захитати отєї догми бісмарківської політики та промостити дорогу серед німецького суспільства для нових ідей.

Тими, що довершили в німецькому суспільстві переломової роботи, й то протягом розмірно дуже короткого часу, були німецькі імперіялісти. Се кружок політиків, які на місце бісмарківської „континентальної“ теорії поставили теорію німецької світової політики.

Вже від року 1898 починаєть ся великий переворот у культурнім і економічнім розвою Німеччини, переворот, який поставив сю державу перед зовсім нові обставини та завдання. Загранична торгівля Німеччини зросла від згаданого року до року 1913 о цілих 13 мільярдів марок, міжтим коли за десять попередніх літ зріст сеї торгівлі виносив заледви 2 й пів мільярда марок! А сей величній зріст заграничної торгівлі Німеччини був тільки висловом другого, основного зросту, який відбувався в середині держави, в наглім розвою її питомого промислу. Німеччині прийшло ся отже і приходиться ся шукати нових світових шляхів, бо зоставати ся в рамках бісмарківської політики було би для так зміцненого в своїй середині народу просто самовбійством. Влучно висловив саме се кн. Більов у своїй книзі про „німецьку політику за володіння Вільгельма II“: „Der Verzicht auf Weltpolitik wäre gleichbedeutend mit einem langsamen sicheren Verkümmern unserer nationalen Lebenskräfte (Відступлення від світової політики означало-б те саме, що повільне й певне знидіння життєвих сил нашої нації).“ Ось тому-то Німеччина не може вже оглядати ся ні на традиційну „династичну приязнь“, ні на спільну боротьбу проти „революційних течій“, на які так завзято й послідовно вказував Бісмарк, але мусить з одного боку промостити собі вільну дорогу на океанах проти всемогутньої Англії, а з другого зломити раз на все потугу Росії, яка грозить в будучности відтяти Німеччині раз на все так важний для німецького промислу й торгівлі безпосередній контакт з Азією.

По сути річі німецькі імперіялісти се ніщо інше, як теоретичний вислів теперішніх реальних потреб Німеччини, так само, як такимже теоретичним висловом реальних німецьких потреб був і кн. Бісмарк щодо свого часу. Німеччина мусить з континентальної держави перетворити ся в світову, а коли так, то вона мусить теж з одного боку зломити всевладу Англії, а з другого боку відсунути Росію як найдалше на Схід.

І так саме формулюють сучасну німецьку політику два найвидніші представники німецького імперіялізму — граф Ревентлов і Павло Рорбах. Тільки що консервативний Ревентлов звертає увесь фронт німецької оружно́ї та політичної акції против Англії, міжтим коли безпартійний Рорбах*) для досягнення тих самих імперіялістичних цілей хоче передовсім промощення дороги на Сході.

Як ми вже замітили на самім початку, праця імперіялістів пособила посередно й нашій українській справі.

*) Головні праці Рорбаха на тему біжучої німецької політики: „Der Krieg und die deutsche Politik“, — „Zum Weltvolk hindurch!“ — „Bismarck und wir“, — „Russland und wir“. На жаль у сїм останнім творі Рорбах займає доволі неясне становище щодо державної будучности визволеної України. Він пише там (стр. 55): „Die entscheidende Voraussetzung dafür, dass die russische Macht aufhört, eine zunehmende Gefahr für Deutschland zu bilden, ist die Lostrennung der Ukraine.. die zweite.. „Die Wiederherstellung Polens“ (Там тільки „Lostrennung“, а для Польщі „Wiederherstellung“) — Найповажніший орган імперіялістів — „Panther“, в якому появили ся теж статі про українську справу і з нашого боку: моя довша розвідка про Україну та Д. Донцова.

Як ми вже замітили на самім початку, праця імперіялістів посередно й нашій українській справі, оскільки річ іде про пропаганду української справи в політичних кругах Німеччини. Через сю прогалину, яку своєю критикою вибили імперіялісти в мурах традиційної „бісмарківщини“, нашли собі дорогу, й то навіть у деяких дуже консервативних розумах, і такі питання, як балтійське, польське, фінляндське й українське, питання, які досі тра-

ктовано тут у „поважних кругах“ переважно з нехитю, а то деколи і з легкодушною, недовірливою усмішкою. Решту доконали, розумієть ся, й самі воєнні події, які ще більше, ніж дрібна публіцистична праця, розширили політичний світогляд німецької публіки. Отже національні питання вже самі собою насувають ся та домагають ся полагоди з німецького державного становища, чим далше побідоносно посувають ся німецьке оруже у глибину Росії.

Др. Євген Левський.

Кінець російської перемоги.

В 2 ч. „Osteuropäische Zukunft“ (Східно-європейська Будучність) подав професор тьубінгенського університету др. І. Галлер статтю під повизим заголовком, з якою познайомляємо наших читачів.

Війна, котра в великій мірі поперемиювала всі вартости, повалила й сим разом гадку, яку дуже багато вважало математичною певністю: гадку про таку російську перемогу, що не поконати її. Правда, віддавна був малий гурток, що сумнівав ся також у сій абсолютній правді, але скоро він щось таке висловлював, попадав у небезпеку, що з ним зовсім не будуть рахувати ся. Авжеж найбільше дивне, що й сьогодні, коли чейже події видали свій суд, усе ще немало є таких, котрі не розуміють того, яким фальшивим був їх пересуд про російську непереможиість; котрих усе ще не може покинути віра, що Росії все-ж укінці не можна побідити. Можна-б лишити їх спокійно бути щасливими в такій вірі, якби не було небезпеки, що сей мильний погляд матиме шкідливий вплив у рішучій годині. В положенню, в яким находить ся тепер Німеччина, немає чейже нічого важнішого, ніж справедливе оціненне обставин, які кого з сусідів роблять сильним, і нічого небезпечнішого, ніж помилка в сій області. Тому оплатить труд спроба досліду, звідки походить віра в російську перемогу й як масть ся вона до фактів.

Першим, що її висловив, є Фридрих Великий. Уже в 1746 р., заки він мав нагоду випробувати на самім собі російську могутність, написав він у своїй „Історії мого часу“: „З сусідів Пруссії російська держава найбільше небезпечна, як своєю могутністю, так і своїм географічним положенням“; гадав, що вона в силі знищити Пруссию, а саму її стереже проти нападу негостинність її граничних областей. Сю гадку висловлено тільки з пруського становища й дійсно справедливою була вона тоді з такого становища. Одначе загальна європейська віра в російську необоротність походить щойно з визвольних воєн. Що величність Наполеона нашпа в Росії свій гріб, се викликало зразу уявлення, що сеї величезної держави просто не можна поконати. Не знали зовсім того, що катастрофу з 1812 р. далеко менше треба було приписувати силі Москалів, ніж помилкам Наполеона, що у рішучій хвилі почав похід на Москву, котрий муєв невдати ся через неможливість вижити його військо. Так само забували, що сю катастрофу попередила цілковита мілітарна поразка Москалів, що Олександр I з початком 1813 р. так само, як Наполеон, не мав готового до бою війська та що Наполеона побідили щойно наслідком того, що відпали від нього його союзники. Й довго се тривало, заки вірно зрозуміли й оцінили сей факт. Поки-що стояв світ зовсім у путах зверхнього вражіння.

До того прилучило ся, що вже незабаром опісля при-трапив ся подібний випадок. У війні проти Туреччини 1828—29 виборола знову Росія позірно побіду, але її внутрішню сумнівність могли запримитити тільки втаємничені. Через те, що досить мале російське військо могло під Дібічем перейти через Балкан і диктувати мир перед Царгородом, видавало ся, що царь може, як тільки схоче, малим пальцем звалити турецьку державу. Одначе в дійсности находило ся побідне російське військо перед Царгородом так само перед загином, як Наполеон перед Москвою, і тільки дипломатичній зручності Дібіча треба було завдячувати, що, не вважаючи на се розпучливе положенне, використано ілюзію тріумфу для корисного заключення миру.

Якою порохиною була велика царська держава, котра забирала ся панувати над Європою, показало ся за одним ударом у кримській війні. Вона являєть ся з російського боку просто образом безборонности. Сим разом мала Росія всі природні корисні умови по своїм боці. Вона боролася дома, противник у далекій віддали поза морем. Мала сильну чисельну перевагу й одноцільний провід і в Тотлебені ієніяльну силу, якої не доставало противникам. Не вважаючи на все, був кінець великою, упокоряючою поразкою, хоч саме не попередило її мілітарне рішенне, тільки наслідком вичерпання, повного вичерпання вже по двох літах!

Двадцять літ пізніше та сама історія в інших формах. Знову був вислід змагань у турецькій війні 1877—78 страшною невдачею. Почата недостаточними силами, подумана зразу тільки як уоружена демонстрація, взяла ся війна по початкових, назверх блискучих успіхах дуже небезпечний оборот і була-б без помочи Румунії й без помилок турецького проводу скінчила ся правдоподібно катастрофою, в ніякім разі побідою. Одначе коли розходило ся про те, щоб удержати здобуте, оборонити постанови миру в Сан Стефано проти супротивлення нейтральних, тоді не достало сил і кінець був дипломатичною поразкою на берлінській конгресі, яка викликувала в націоналістичних російських кругах постійно потребу відплати.

Ще більшою, ніж у турецькій війні, була мілітарна й фінансова перевага Росії в війні против Японії 1904—5. Росія мала забезпечену валюту й великі засоби золота, її народне господарство стало свіжо розвивати ся. А Японія вже перед війною вичерпала ся в збровнях, її курси стояли зле. Понад усякий сумнів величною була чисельна перевага російських воєнних сил. Все-таки була невдача сим разом тяжшою, ніж навіть у кримській війні: безпереривний ланцюг відворотів і поразок на суші, знищенне флоту та вкінці навіть відступленне спірної області, Корей й Манджурії. Властиво не можна було виразнішим зробити того,

чого вчила вже історія цілого століття від Олександра I аж до Миколи II, що дійсні сили російської держави не стояли ні до її великості, ні до її завдань у вірнім відношенню. Вона подобала на велетня, в якого серце й язик за слабкі при кожнім поважнішим напруженню недостає йому віддиху. Словом, перевага, яку мала Росія в Європі, спочивала не на її власній могутності, але на зручнім використуванню політичного положення та на фальшивім страху перед іншими народами.

1914 р. — про се були в самій Росії сильно переконані — повинен був представити зовсім інше видовище. Держава відновила ся, введено важні улїпшення, військо сильно зміцнено та зоружено як найстараннїше. Перший раз втягнуто зараз від початку всі сили, перший раз пішов нарід у повній згоді й патріотичнім одушевленню на війну проти смертельного ворога. Вона мала принести відродження Росії. Що вона принесла, маємо перед очима. Німеччина, Австро-Угорщина й Туреччина, всі три замотані рівночасно в тяжкі боротьби на інших фронтах, були з половинами сил усе ще досить сильні, аби Росію побити й розторопити так, як се не притрапило ся ніякій іншій великій державі в новїших часах. Якби Англїя не прийшла на поміч грїшми, Північна Америка й Японія оружем, сьогодні не було-б уже й мови про російську могутність.

Ті, що вірять у могутність Росії, закидають проти того, що досвід учит, буцїм-то ся держава приходить швидко до себе по поразці. Саме противно маєть ся справа. По кримській війні тривало двадцять літ, заки вирівняли ся дещо наслідки, й ще тоді заломлював міністер фінансів Райтерн руки над постановою війни, яка руйнувала його мольний життєвий твір, санацію державної господарки. Правда, по 1878 р. швидше стала приходити до себе й навіть робила в сїм блискучі успіхи. Але ілюзія заводить; без помочи заграничного капіталу, який без сумніву мала Росія до диспозиції від 1887 р., не було-б прийшло до того. Зовсім ні по 1905 р.! Уже війну против Японії — а все-ж була се властиво тільки кольонїяльна війна — можна було вести тільки при заграничній грошевій помочи. Що Росія по поразці в Манджурії й, не зважаючи на внутрішні замішання, які наступили потім, могла загалом держати ся й так швидко наново стати на ноги, завдячила се в першій лінії заграничному капіталови. Цілого пишного озброєння, в яким у 1914 р. напала на Австрію й Німеччину, не можна подумати без круглих 17 мільярдів франків, які дістала протягом літ від Франції. Як можна тут ще твердити, що Росія швидко приходить до себе? Та-ж факти показують, що без чужої помочи могла вона тільки дуже поволи прийти до себе навіть по малих поразках.

Не хочемо досліджувати причин сього явища. Вони

лежать так глибоко в істоті російської держави й російської людини, що треба-б було писати про се державно- й народньо-психологічну студію. Вдоволїмо ся даним і довідченим фактом і запитаймо, що з того виходить для будущности. Поражка сим разом більша, ніж коли, її не дасть ся порівняти ні з 1856 р., ні з 1905 р. У згаданих і інших випадках не осягнула, правда, Росія того, до чого змагала, або не все осягнула, але й усеж не втратила нічого з того, що досї мала. Тепер перший раз утратила вона з власного, втратила так багато, що можна говорити про ампутацію важного члена. З зайняттям королівства Польщі вже по безприкладнім зачїпнім становищі, вже по далеко наперед висуненій наріжній твердині, в якій загрожувала від сотки літ Прусію й Австрію. З Польцею, Литвою й Курляндією втрачені області, що належали до найкращих податкових джерел. Не менша шкода в фінансах і господарським життю; для тих прийде певне державне банкруцтво, для сього тяжке спаралїжованне. Загранична поміч — звідки-ж вона мала-б сим разом прийти? Давнїші грошедавці не зможуть нічого дати, а чи нові найдуть ся, дуже сумніве, в усякім разі не так скоро. Про продовжуванне великих робіт, які були в ході перед війною, залізничих будівель, аграрної реформи, яку можна перевести тільки великими засобами, не можна поки-що думати. Тим менше про нові уоруження великого стилю. В найближшій часі по війні йде Росія назустріч добі тяжкої. безсильности; навіть якби напоследку не прийшло до державного перевороту, що віддавна заповідаєть ся. Для політики Німецької Держави виходить з того таке: що Росія як ворог знов ледви чи буде небезпечною, а знов як приятель без вартости. Як довго триватиме сей стан, не може, розумієть ся, того ніхто знати. Колись прийде вона певно до себе. Се серед усяких обставин правда, що Росія є найнебезпечнїшим ворогом нашої будущности. Чейже находить ся вона щодо зросту людности, щодо народнього господарства й народньої освіти щойно в початках свого розвою. Її природні багатства великі, її людський матеріал незмірний. Може й найде вона одного дня в Північній Америці потрібні гроші, щоб одно та друге використати. Одначе як скоро може се стати ся, залежатиме головно від того, яка велика буде шкода, котру має вписати з закінченнем війни до касової книги. Чим більша вона, чим довше триває російська безсильність, тим довше має Німеччина вільну руку сама прийти до себе, розвинути свою власну силу, надати справам на Сході такий вигляд, який відповідає потребам німецького народу, й вибудувати собі самій становище, в яким дорівняла-б і зміцненій Росії й явила ся-б сильнїшою від неї. Будучність означить міра енергії й послїдовности, якої уживе Німеччина в найближшій часі. Коли де, то тут дана одна з нагод, які, раз занедбані, не вертають ся ніколи; один з моментів, коли маємо нагоду запитати ся судьби.

Всеросійський спокій.

Одним з найбільш характеристичних явищ сучасного російського життя є відсутність якихось важнїших суспільних подій. Суспільний ідеал Хвостова, який кадет Александров досить влучно назвав спокоем кладовища, здаєть ся, недалекий від свого здійснення. Й конституційно-демократична „Рѣчь“ з 11/1 зрезигновано констатує: „В огляді минулого тижня не можна не зазначити одного явища, до-

сить характеристичного для сучасного урядового курсу; традиційні конгреси й суспільні збори всякого роду, які відбували ся звичайно в часі рїздвяних ферїй у столиці, в сїм році не могли відбутися з виїмкою хїба конгресу спеціалїстів хлопячого пласту (скавту) та зїзду, присвяченого питанням народнього театру. З сього не можна зробити того висновку, що наші суспільні й фахові групи понехали

змагання порозуміти ся шляхом з'їздів. Навідворот, уже давно було відомо, що сї зїзди мали відбутися і не відбулися через тисячу й одну причину. Симпатії Хвостова до громадянства дають досить своєрідні наслідки; показується, що громадянство не може розвивати своєї діяльності в звичайних формах, йому поручають або чекати кращого настрою правительств, або пристосовувати ся до культурних умовин Царевкокашайска й інших подібних йому російських центрів культури“.

Але громадським організаціям Росії, яким недавно заборонили збирати ся в Москві, ведеть ся не краще й на провінції. Таж сама ліберальна „Рѣчь“ скаржить ся гірко на переслідування міст і земств також усюди на провінції, пишучи: „Вже декілька тижнів, як почав ся похід проти союзів міст і земств, чується новий тон правительств в відношенні до союзів, утворюються нові умовини праці, виростають усе нові перепони на її шляху. Противники союзів говорять, що сї союзи шкідливі, бо творять стіну між правительством і окремими земствами й містами, зменшують їх права та перешкоджають їх діяльності, яка допомагає правительству в боротьбі з ворогами. Тому то по гадці противників союзів — треба відновити права земств і міст та розв'язати свавільні союзи.“

Не потребуємо зокрема говорити, що до голосів правих противників союзів правительством прислухається ся уважніше, ніж до ліберальних союзів і певно на гострійшій урядові заходи, направлені проти союзів і інших громадських організацій, доведеть ся недовго ждати. А урядові переслідування їх являють ся тим більше симптоматичними, що вони займають ся не тільки виготовленням муніципалітету разом з воєнно-промисловими комітетами, а й пропагандою за продовженням війни. Дуже характерною є також і та обставина, що в Москві по відомостям „Рѣчи“ починають ся збори представників російських монархічних організацій

з участю гостей з Петербурга в той самий час, коли лібералам заборонені всякі збори в столицях. А про змагання правих до швидшого зроблення миру ми мали вже нагоду писати в попереднім числі.

Одної думки з правими є очевидно не тільки Хвостов, який виступив через свого представника на попереднім з'їзді правих, а й його товариш Сазонов, який заявив тепер російським журналістам, що війна недовго потриває. Своє віщування Сазонов мотивує тим, що по його гадці фінанси Німеччини довгої війни не витримають. Але щоб говорити про фінансову руйну Німеччини політичному представнику країни, курс якої стоїть найнижше на європейському ринку, міське населення якої голодує й мерзне, для того дійсно потрібно справжньої російської безсоромності. В усякім разі в високій мірі характеристично, що Сазонов не говорив уже ані про знищення Німеччини, ані про увільнення „Прикарпатської Русі“, Буковини й „Угорської Русі“, а навіть і не про відбивання провінцій, зайнятих побідними військами центральних держав. Сазонов обмежив ся лиш заявою, що війна має зробити Німеччину „нешкідливою“. Сю заяву може кождий розуміти так, як хоче, бо по зробленню всякого миру Німеччина буде так само мало шкідливою для Росії, як і перед вибухом війни.

Здавлення ліберально-шовіністичного руху в межах Росії йде поруч з помітним пониженням воєнничого тону російського правительств. Питання про те, чи зможе правительством, побите на полях бою, потішити ся конечною перемогою над російським лібералізмом, лишається поки що відкритим. Теперішні поразки ліберального руху являють ся для нього цілком заслуженою нагородою за шовінізм російських лібералів у заграничній і внутрішній політиці, а зокрема в українськй питанні. Чи навчать вони чомусь лібералів, покаже близька будучина. *М. Троцький.*

З поезій У. С. С. Юри Шкрумеляка.

Д у б.

(Присвята Товаришеви В. Р. Батюкови).

*Немов в вітні буйних степів,
Серед подільських піль ланів
Сильний, розлохий дуб стояв,
За вітром вітями хитав
І зеленів.*

*Глядів він гордо на зиму,
Стрічав із усміхом весну, —
Стояв, як стороже хлопських піль,
Гонив від них журбу і біль.
І всю біду . . .*

*Ні дощ, ні вітер, ані грім
Галузки не зломив на нім;
Ні довгий вік, ні зуб часу
Не задраснув на нім кору, —
Ні дощ, ні грім . . .*

*Аж раз без вітру і без хмар —
— Се був мабуть чортівський чар —
Загула буря навісна,
Де замість громів — мідь жиди
Залізний царь . . .*

*Гуділи кулі цїлий день,
Свистали все то дзень — то брень —
І цур! урізалась одна
В дубові сильні рамена, —
В відвічний пеня!*

*З сильної іруди зойк глухий,
Роса — сльоза з листків — очий, —
Ще хвилю з вітром борикавсь, —
Могучо в корени хитавсь —
І впав мертвий!*

*Пішов шелест, пішла луна,
Ридали маки і жита:
„Проклятий царь, що він зробив, —
„Від батька нас осиротив, —
„А щоб не жив!“*

*Пішов голін про його скін,
Пішов ланом за тисяч ین . . .
Неслись ридання за віття,
А на катівського царя
Упав проклятин . . .*

Гимн мерців.

Рядами, як духи на білим кони, —
У сонній землі, — в незнані світи, —
Де в наші браття сумні — невеселі,
Ми йдем у смертні оселі . . .

Ми будемо знати ті тайни важні,
Що щільно закриті у божій руді;
Чи в горю, чи в щастю, — ми там заживемо —
В землі незнамій . . .

Або розпнемось в нїрвану пусту, —
Марами заповним вселенну трісну;

І сядем на хмари, полетим над вами
Світами . . .

Поляглим.

Питаєть ся вітер смерти,
Кому треба нині вмерти . . .

Треба вмерти молодцеві,
Українському стрільцеві.

Треба вмерти, спочивати —
Воскресіння Волі ждати . . .

В рідній хаті.

(Памяти вістуну Івана Яворського, що поиб у рідній хаті
в селі Людвиківці над Серетом у вересні 1915 р.).

— Так! То він . . . Ах, Івасю мій, Івасю . . . Ти ще живеш? — кричав старий Гнат, обіймаючи свого сина, котрого більш року не бачив уже.

— Що-ж, синку? Ти мабуть голодний? Ходи в хату. От бачиш, люде повтікали з села, та я не хотів лишати ворогам своєї батьківщини . . . Я наче передчував, що ти прийдеш . . . Чув, що тут наші стрільці близько. Й ти прийшов . . . Ну, Йвасику! говори, де був, що бачив? . . . Ах! Як давно — давно бачив я тебе . . . А який гарний з тебе стрілець! . . . Ти підріс, змужнів . . .

— Перебув я, тату, страшну зиму в Карпатах, перебув побідоносний похід з Карпат аж на наше Поділля . . . Боже! Як бажав я побачити свою рідну хатку, вас і всіх . . . Тут і вмирати легше було-б . . .

На дворі загреміло та з страшним лоскотом повалило ся на землю. Хата стрясла ся, шибки задзвеніли в вікнах.

— Бють вороги. Може-б вийти з хати, Йвасю?

— Ні, тату, Я, не бою ся, привик уже. Сьогодні цілий день ішли аж від Стрипи. Тяжка дорога. Я збирав останні сили, щоб дійти тільки й побачити вас . . . Товариші перед селом в окопах . . . Ах, тату, щоб ви побачили, як люблю, як гарно жити між нашими Січовими Стрільцями . . . Ніколи не вкучить ся. — Не жаль і вмирати з ними . . .

Попри хату засвітіло щось переразливо, але так жалібно, що, здавало ся, можна було розрізнити в нім сумні акорди похоронної пісні . . .

— Вийдїм з хати, Йвасю. Тут небезпечно.

— Добре, вийдемо . . .

За хатою, мов страшний звір, завило щось. З страшним лоскотом розлетїв ся угол хати. Оба попадали на землю.

Старий батько підвів ся. Лице окривавлене, мясо висїло шматками.

— Йвасю! Синочку! Ходи, де-ж ти? — питав протираючи очі від крові, котра спливала з раненого-поморщеного чола й заливала їх.

Івась лежав лицем до землі, привалений столом і кусями розірваного угла.

— Що-ж тобі, синку? . . . Що? Скажи! Ах, він також окривавлений . . . Вже не дихає . . . Боже, Боже! За що мене так караєш? . . .

Винїс сина на двір і положив на зелену травичку в саді. Йвась лежав, мертвий, з замкненими очима. Відламки ворожого гранату поцілили в груди. Кровця барвила зелену травичку . . .

Схилив голову старий батько на криваві груди сина й тяжко заривав . . . Кров і сльози мішали ся разом . . .

У вишневім садку копав могилу. На боці лежав мертвий Івась з усмішкою докору на устах. Він наче хотїв сказати: „Ви вбили мене, та на моє місце стане десять“ . . .

— Так, любий синку. Пан Біг судив тобі вмерти в рідній хаті. Будеш спочивати в своїм садочку, а я від тебе не відступлю . . . Ах, сину, сину! Чому так ззарання вмер ти? Ти-ж ще не нажив ся на сїм світі . . . Щойно усміхала ся тобі сімнадцята весна життя . . . Ти мовчиш? Коханий мій, відізви ся хоч раз ще! . . .

Кинув ся на холодне тіло й гаряче цілував його. Яму вистелив пахучим сїном, постелив білу плахту на нього.

— Ну, прощай, Івасю! Прощай, любий! виправляю тебе вже другий раз, та тепер вже на віки . . . Ти віддав житте за рідну Україну, котру так любив ти над усе. Прощай!

Ще раз притиснув до себе сина й поцілував.

В темну, глибоку могилу разом з тілом покотили ся батьківські сльози . . .

— Спи, коханий, спи! Ти щасливий у Бога. Ти віддав житте за святу справу . . .

А ти, ненаситний-клятий вороже, вже забагато напив ся людської крові . . . Пожди! Ще й тобі прийде кінець! . . .

Червоним заревом заходило сонце. Понад селом уносили ся клуби темного диму, а червоні язички полоніни перекидали ся з хати на хату. Гук гармат заглушував усе . . .

Старий батько лежав на свіжій могилі в вишневім садочку й тяжко ривав . . . Останні паруси заходячого сонця освічували його сиву голову й чорні спрацьовані руки . . . Прощав сина на віки . . .

Андрій Бабюк.

Робота Українців в Америці в часі війни.

(Віча в українській справі. — Фонди: „Фонд визволення України“, „Фонд удів і сиріт“, „Фонд М. Січинського“, „Фонд Укр. С. Стрільців“. — Англійські видавництва. — Федерація американських Українців. — Посередниче Бюро).

Хоч як утруднена тепер комунікація між центральними державами й північною Америкою, то все-таки доходять до нас від часу до часу вісти через часописи про рух наших емігрантів в Америці. Дотеперішні вістки про роботу наших земляків, які зазначували ми в „Вістнику“, хочемо доповнити тепер дальшими.

Найперше дуже замітним фактом є те, що вся українська преса в північній Америці стала по стороні центральних держав і зовсім не таїть сього перед ніким, а явно й одногласно заявляє проти Росії без ніяких вагань і оглядів, як саме поступає польська загранична преса й видавництва, як у Швейцарії, так і в Америці. Зараз з вибухом війни американські Українці згуртувалися в „Українську Народню Раду“, яка взяла на себе акцію скликування віч і збирання фондів. Такі віча скликувано всюди, де тільки живуть наші емігранти, по цілих Злучених Державах і по центральних містах, де зосереджується видавничий рух. На вічах підношено протести проти російського наїзду на Галичину, проти вивезення до Росії наших чільніших людей — проф. Грушевського й митрополита Шептицького. Сі протести подавано до публичного відома через американську англійську пресу, як також відсилано до відповідних амбасад. Досі відбуло ся коло пів тисячки таких віч, в яких узяли участь не тільки Українці, але й визначніші Американці, політики, адвокати, а особливо публіцисти.

Попри освідомлюючи роботу підношено також на вічах конечність матеріальної помочи для старого краю й відразу приступлено до збирання добровільних датків. На „Фонд визволення України“ зложено дотепер 24.785 доларів; часопись „Америка“ з Філадельфії збрала на тих, що „потерпіли від війни“, 12 тисяч доларів; на фонд оборони М. Січинського 5 тисяч доларів; на ново-оснований „Фонд для Укр. С. Стрільців“ 978 доларів. Числа беремо з американських українських часописей з початку грудня минулого року, які тепер щойно надійшли.

Щоб основніше поінформувати Американців про Україну й її справу, наші земляки не обмежили ся самими тільки вічами й мовами, але приступили також до видавання брошур і книжок в англійській мові про українські справи. „Свобода“ з Злучених Держав доносить, що дотепер появили ся такі книжки: 1. The Ukraine and the

Ukrainians; 2. The Ukrainians and the European War; 3. Russia, Poland and the Ukraine; 4. Russian Plot to seize Galicia, i 5. Ukraine's Claim to Freedom. Сі видання призначені для американської й англійської публіки. Їх порозсилано по всіх редакціях, публіцистах, політиках і симпатиках української справи.

Протягом минулого року, коли відбував ся оживлений вічевий і фондовий рух, виринула також гадка злучити всі організації для спільної народньої роботи, як на тепер, так і на будуче. І так сливе всі організації, менші й більші, асекураційні „Союзи“, що існують у Злучених Державах, приступили до скликання „Сойму“, на яким порішено скоординувати всі сили різних організацій, що дотепер були роздроблені й часто себе поборювали, полишити всяку дрібну партійність, не робити питання з релігійних переконань, які дотепер сіяли найбільше незгоди й не давали злучити ся для спільної роботи. „Сойм“ удав ся дуже добре, бо полагоджено на нім багато народніх справ і зорганізовано всі групи для спільної праці на народнім полі в „Федерацію американських Українців“, що й перебрала на себе дальше вести розпочату працю, до якої перше всі брали ся окремо й на власну руку. Центральним осідком секретаріату „Федерації американських Українців“ є Новий Йорк. Президія складається з яких двадцятьох членів, вибраних на „Соймі“ делегатами різних груп і організацій. В будучности президія „Ф. ам. Укр.“ даватиме напрям усякій народній роботі й вестиме строгу контролю над усіми збірками, жертвованими для загального добра.

Також і дотеперішнє „Інформаційне Бюро“, яке існувало в Jersey City при „Укр. Нар. Раді“ й цілю якого було нести поміч заморським і старокраєвим землякам у комунікації в теперішнім часі, в пересилці листів і грошей, перемінено тепер у ширшу інституцію й розширено рами її діяльності. Нова інституція носитиме назву „Американсько-Українське Бюро“ (адреса: American Ukrainian Exchange. 520. East. 6th Street, New York. N. Y.).

Бюро береть ся в першій мірі помагати в теперішній воєнній хвилі в пересилці кореспонденції з Америки до вітчизни, як також з вітчизни до Америки, пересилати гроші до родинного краю, уділювати різних інформацій щодо подорожі та про різні старокраєві й американські відносини.

Сподіваємо ся, що з дальших чисел американських українських часописей довідаємо ся більше про діяльність наших заморських земляків, злучених у „Федерації американських Українців.“

Звідки пішло імя „Україна“?

Відколи московський нарід загарбав історичне імя нашого народу „Русь, руський“¹, відтоді не може воно вже бути виключною власністю нашого народу. Та він сам найшов собі нове імя, неменше старе, як тамто: свої землі став прозивати „Україною“, а себе „українським“ народом, „Укра-

¹ Костомарів: Историческія монографіи, I, С. Петербург 1872, ст. 61: „У южно-русского народа как будто было похищено его прозвище.“ Тільки в виді „Русин“ (декуди „Руснак“) заховало ся воно ще до сьогодні яко виключна власність нашого народу в Галичині, на Угорщині й Буковині. До сеї справи є окрема моя розвідка під з. „Історичний розвій імени українсько-русского народу“. Львів 1909. Вона появить ся по війні в новім обробленню.

їнцями“. „Україна“ означала первісно пограничне (пограничні землі). Первісне значінне сього імени пояснив нам польський історик Грондський, котрий, пишучи в 1672 р. про козацько-польську війну, ось так поясняє, чому вони зовуть ся „українськими“ (Ukrainscii): „Так вони зовуть ся, бо живуть у землях, положених наче на березі Польського Королівства з огляду на інші держави, як Волощина, котру відмежовує Дністер і Дикі Поля, в суцідстві татарських посілостей. Бо беріг по польськи край: звідси Україна наче земля, положена на границі Королів-

ства".² Коли однак для Польщі „Україною“ були тільки пограничні землі, які сусідували з Волощиною й Татарщиною, то для цілої Європи „Україною“ повинні були бути й були всі землі нашого народу. В українській народній пісні, приписуваній то Хмельницькому, то Мазепі, то Кальнишевському, в котрій представлена образиво доля України, співаєть ся:

„Ой, біда, біда чайні небозі,
Що вивела дітки при битій дорозі“³.

І справді, як учить нас історія, всі землі нашого народу лежали при тій „битій дорозі“, куди „хто не йшов, той скубнув“. Переливали ся крізь них в Європу від непамятних часів дикі азійські орди; скували їх цілими віками то Поляки, то Угри, Литва й Москва, Татари й Турки. Тож імя „Україна“ на означення всіх земель нашого народу, се не видумка новітніх часів, се імя, визначене для них історичною долею цілих століть. І в устах нашого народу не зараз імя „Україна“ стало означати всі землі, ним заселені, як не означало їх зразу й імя „Русь“. Щораз то ширше значіння здобуває собі воно поволі, аж укінци стає загально народнім іменем, для зазначення окремішности від московського народу, що став прозивати себе рівнож „руским“, а свої землі „Русю“.

Імя „Україна“ стрічаємо здавен-давна в історії й географії, в народній і штучній поезії.⁴

Та вже в найдавніших часах, не вважаючи на те, що зразу означало справді тільки пограничні землі, є воно чимсь незвичайним. „Україна“ виступає деколи як уособленне (персоніфікація), вона є чимсь живим, що вміє плакати над своєю долею. Таке найдавніше уособленне, найдавнішу персоніфікацію України можна бачити в звістці Київської літописи про смерть князя Володимира Глібовича в р. 1187: „О нем же Оукраина много постона“.⁵ Ся Україна не означає всіх земель нашого народу, як то ми сьогодні розуміємо, а є тут іще пограничем і означає Переяславщину. Те саме значіння погранича мають і інші літописні згадки про Україну в XII і XIII ст., хоч уже без персоніфікації. І так та сама Київська літопись оповідає про князя Ростислава Берладничича під 1189 р.: „Приїхавшю же емоу ко Оукраинѣ Галичкюю“ (галицьке Понизе)⁶. Галицько-Волинська літопись пише (під 1213 р.), як князь Данило „прия Берестии, и Оугровескъ, и Верещинъ, и Столпъе, Комовъ, и всю Оукраиноу“⁷, або (під 1282 р.), як то князь Лешко взяв був у князя Володимира Васильковича „село на Вѣукраиници именовъ Воинъ“⁸ (в обох разях галицьке Забуже, пограниче з Польщею).

Зате частійше вже виступає Україна (Наддніпрянина) як персоніфікація в часах козаччини. З часів татарських набігів походить пісня, що зачинаєть ся словами:

² Gronski: Historia belli cosacco-polonici, вид. в Пешті 1789. р. ст. 19: „Sic dicti ideo, quod degant in iis provinciis, quae sunt sitae, quasi ad marginem Regni Poloniae, respectu aliorum regnorum, utpote Valachiae, quam dislimitat Tyras, et camporum desertorum versus ditiones Tataricas. Margo enim polonice Крау: inde Украйна, quasi provincia ad fines Regni posita“.

³ Максимович: Украинскія народныя пѣсни. I. Москва, 1834, ст. 108.

⁴ Звертаю увагу на цікаву статейку д. В. Черевка: „Руський“ і „український“ в „Ділі“, 1914, ч. 92, 94 й 96.

⁵ Полн. Собр. Русск. Лѣтоп., II, 2 вид. (1908 р.), ст. 653.

⁶ ibid. ст. 663. ⁷ ibid. ст. 732. ⁸ ibid. ст. 889. Тутже під р. 1268 назване пограничне польське населення на Забужу „Ляхове Оукраинянѣ“ (ст. 864; так в Пятській кодексі, Хлебніковсько-Погодинський кодекси мають „оукраиняне“).

Зажурилась Україна, що ніде прожити,
Гей, витоптала орда кіньми маленькі діти“⁹.

В думі про смерть гетьмана Свірговського (1574 р.) читаємо знов:

„А Україна сумувала, —
Ой, Україна сумувала,
Свою гетьмана оплакала“.¹⁰

А в одній пісні, що відносить ся до подій 1648 р., співаєть ся:

„Гей, у лузі червона калина, гей, гей, похилила ся,
Чоюсь наша славна Україна, гей, гей, засмутила ся.
А ми-ж твою червону калину, гей, гей, та піднімемо,
А ми-ж свою славну Україну, гей, гей, та розвесеммо“¹¹.

З 80-их років XVII ст. походить вірша п. з. „Лямент України“, де Україна являєть ся рівнож персоніфікацією.¹² Вірша зачинаєть ся так:

„Ляментуєть Оукраина изъ великимъ жалемъ,
Же будучи наполнена смуткомъ и печалевъ“.

Однак найвиразнійше виступає Україна як персоніфікація в драмі з 1728 р., приписуваній то Теофану Прокоповичеві, то Теофану Трофимовичеві, п. з. „Милость Божія, Украину отъ неудобъ носимыхъ обидъ людскихъ черезъ Богдана Зиновія Хмельницкаго... свободившая...“.¹³ Тут виступає Україна як особа, „о помощь и пособіе Божіе Хмельницькому во брани той просить“¹⁴ і „радуєть ся Богу, помішнику своєму, и благодареніе возсылаєть“.¹⁵

В XVI ст. усталюєть ся вже імя „Україна“ та приходить звичайно на означення середнього й нижнього Подніпров'я, хоч напр. ще й у самих початках XVII ст. згадують ся „starostowie ukraïny węgierskiej“ та „ukraina granic węgierskich“ попри „ukraïnę kijowską a osobliwie rodnieprski kraj“.¹⁶ Як колись імя „Русь“, звязане первісно тісно

⁹ Антонович і Драгоманів: Историческія пѣсни малорусскаго народа, I, ст. 73.

¹⁰ ibid. ст. 161.

¹¹ ibid. II, 1, ст. 50.

¹² Франко: Студії над українськими народніми піснями (Записки Нау. Тов. ім. Шевч. т. 78 ст. 137—8).

¹³ Антонович і Драгоманів, op. cit. II, 1, ст. 144—165.

¹⁴ ibid. om. 149.

¹⁵ ibid. ст. 159. Кошовий говорить: „Вѣдаємъ, яко всѣмъ намъ Украина мати“ (ст. 147).

¹⁶ Pisma Stanisława Żółkiewskiego. Wyd. August Bielowski. Львів, 1861, ст. 507 545 і 547. Годить ся завважати, що хоч і в Московщині прийняло ся імя „Україна“ на означення пограничних земель, то однак поза значіння погранича воно ніколи не вийшло. Се видно ясно з усіх північних літописей, у котрих згадують ся все лишень „українне мѣста“, „українне люди“, „Україна“, але ніколи в значіння всіх етнографічних московських земель, ніколи в значіння народнього імени, як напр. у нашого народу.

Ось вибір літописних згадок про „московську Україну“. В IV Новгородській літоп. (П. С. Р. Л. IV, ст. 154) згадано під р. 1481 „україна за Окою“; в Воскресенській літ. (ibid. VIII, ст. 207) згадана під р. 1480 „Україна“ за рікою Угрою; під 1512 р. читаємо в ній „на україну, на Бѣлевскіе и на Одовескіе мѣста“ (ст. 252), під 1513, „українне мѣста“ (ст. 253); під 1517 р., „пришедь на великого князя україну, около Тули и Беспугы“; „пѣшіе люди украинне“ (ст. 261); під 1518 р. „на великого князя україну, ко Псковскому пригороду къ Опочкѣ, на україну на ихъ вотчину на Путивльскіе мѣста“ (ст. 261); під р. 1532 „великому князю Василю и его сыну князю Ивану и ихъ украинна мѣ диха некоторого не чинити“ (ст. 279); під р. 1541 „на Рязань, и на Угру, и въ Серпуховъ и по всей украинѣ“ (ст. 296); в I Софійській літоп. (П. С. Р. Л. V, ст. 197) згадана під р. 1271 „україна Псковска“ „взята съ украинны нѣколко Псковскихъ сель“.

з землею Полян і її осередком Київом, розширяєть ся поволі на щораз дальші землі, здобуваючи собі замість дотеперішнього географічного, етнічне (народне) значіння, то б то, замість означати одну частину земель нашого народу й її поселенців розширяєть ся на всі його землі й їх поселенців уже в значінню народу, а не якоїсь пограничної людности, так само й імя „Україна“ здобуває собі поволі те саме значіння та стає народнім іменем. І як колись князь Олег сказав про Київ: „се буди мати городомъ Рускымъ“,¹⁷ так само й козаки вважали Київ серцем України (metropolis Ucrainae). В письмі з 1711 р., котре мали предложити Туреччині, написали вони: „Як чоловікови без душі, так Україні годі жити без Києва“¹⁸.

Рішучий зворот у розумінню значіння імени „Україна“ спричинили війни Хмельницького. Наш нарід став почувати себе великою одиницею й відчувати спільну приналежність поодиноких земель, а старе історичне імя „Русь“ стає відтоді не тільки тожсамим з іменем „Україна“, але навіть починає йому уступати місця. Відживає стара пам'ять, котра сягає X ст. й котра не завмирала й у XVI ст., про те, що Русь і православне сягають по Вислу, по Краків („fines Russe extendente usque in Cracoa“¹⁹; „Russia montes Sarmaticos haud longe a Cracovia attingit“²⁰; „Roxolania, que Carpathios montes non longe ab urbe attingit Cracovia“²¹). Хмельницький уживає ще, правда, зарівно імени „Русь“ і „Україна“, але одного й другого в тім самім, етнічним (народнім) значінню. Деколи зі слів гетьмана бачимо його погляд, що „Русь“, се виключно т. зв. „полуднева Русь“, то є виключно землі нашого народу, а не зарівно землі нашого, московського й білоруського народу. Його слова: „Ale mi to Bóg dał, że jest jednowładczą samodzielną Ruskim“²² мають історичну основу, бо ще в XIII ст. галицький літописець назвав князя Романа Мстиславича „самодержцем усеї Русі“²³ через те, що сей зібрав у своїх руках сливе всі українські землі, котрим одиноким прислужувало імя „Русь“. Й тому то Хмельницький міг підписувати ся „Hetman wojska Zaporowskiego u wszystkich Rusi“²⁴. По старім переданню й у Хмельницького сягала ся Русь аж по Вислу: „Wybiję z Lackiej niewoli naród Ruski wszystek“, каже він. „Pomoże mi tego czerń wszystka po Lublin, po

Kraków“²⁵. Річ ясна, що не про політичні (державні), але про етнографічні (народні) границі²⁶ думав тут Хмельницький, скоро рахував на поміч черни, що замешкувала землі по Люблин і Краків. І хоч уживає Хмельницький деколи імени „Україна“ в тіснішій значінню, в значінню провінції (одної частини земель нашого народу, Подніпров'я) попри Поділля, Волинь, уживає його й у ширшій значінню, етнічним, у тім самім, що в иншій місці імени „Русь“: „A stanawszy nad Wisła, powiem dalszym Lachom: „Sydite i mowczite, Lachy“. I Duków i Kniazów tam zahonie; a będą z Zawisla krzykać, znajdę ja ich tam pewnie. Niepodoi mi noga żadnego Kniazia i szlachetki w Ukrainie“²⁷. Річ ясна, з зіставлення змісту (з контексту), що та Україна, де не буде ніодного польського князя та шляхтича, то всі українські землі по Вислу²⁸.

Погляд, що етнографічна Русь, Русь яко нарід, сягає по Вислу, найшов вислів рівнож і в проєктах поділу Польщі 1657 р. „А договорено ся де у гетьмана у Богдана Хмельницького съ Ракоцею Венгерскимъ на томъ: города по Вислу рѣку и въ которыхъ жили Рускіе люди благочестивые и церкви были“²⁹, а в статях Дорошенка з 1669 р. читаємо: „Рускій народъ роздѣли ся нынѣ въ различные страны людей... изъ единые страны Премышля, Самбора и отъ града Києва и дале даже на 12 миль, и съ другіе страны отъ рѣки Вислы“³⁰. Тожсамість імен „Русь“ і „Україна“ вже в тих часах (XVII ст.) маємо стверджену документально. В однім уступі інструкції гетьмана Петра Дорошенка для послів від Запорозького Війська з 2 жовтня 1670 р. на сойм читаємо таке:

„Метрополиту Киевского абы того которого всѣ духовныи и свѣцкіе руского Православного украинского Народу станы зъ Гетманомъ и войскомъ Запорозкимъ волною Елевкцією оберуть Пастыремъ потвержано“³¹.

др. *Богдан Барвінський,*

дійсний член „Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові“.

(Кінець буде).

²⁵ Michałowski: Księga pam., ст. 375.

²⁶ Значіння політичних і етнографічних границь таке: в політичних границях якоїс держави містять ся й землі, заселені також иншим народом, як сей, до котрого дана держава належить; етнографічні границі означають землі, в котрих живе лиш один нарід, або бодай має переважачу більшість.

²⁷ Michałowski: Księga pam. ст. 376. В грамоті для київо-братського монастиря з 11. I: 1651 р. говорить Хм., що Бог поміг йому „Ляховъ зъ Украины въ Польщу далеко прогнати“ (Акты южн. и зап. Россіи III, ст. 444).

²⁸ Лиш один одинокий кодекс діяря Мясковского, виданий у „Пам. врем. комм. кїевск.“ I з, ст. 333 має „tu w Ukrainie“, що могло б указувати на Україну в тіснішій значінню. Але такій думці противить ся, як кажу, контекст, а крім сього инші кодекси, у Міхаловского (ст. 375), Niemcewicza: Zbiór Pamiętników historycznych o dawnej Polsce (IV, ст. 362), Zródła do dziejów polskich (вид. Грабовским і Шведзецким, I, ст. 9) мають „w Ukrainie“ без „tu“.

²⁹ Акты южной и зап. Россіи III, ст. 557.

³⁰ ibid. IX, ст. 167.

³¹ Оригінал інструкції в Архіві кн. Чарторийских у Кракові MS. 402, ст. 736. Фотографічну знімку згаданого уступу зробив я в „Музею Наук. Тов. ім. Шевченка“. Перший звернув на нього увагу Липинський у книзі „Z dziejów Ukrainy“, ст. 159.

Посмертна згадка.

Лесь Мартович.

Дня 23 січня прийшла до Львова сумна вістка, що в Погариську, повіт Рава Руська в Галичині, помер україн-

ський письменник Лесь Мартович. Уродив ся 1871 р. Походив з снятинського повіту. До гімназії ходив у Коломиї; але через „політику“ мусів її покинути, перейшов до Дро-

гобича та завдяки батьківській опіці директора Олександра Борковського зміг дійти до матури, не опинюючи ся через „політику“ поза гімназією. Як політичний агітатор і письменник, як кандидат адвокатури, як господарь, котрий управляв земельним господарством у посілостях, які рівночасно парцелював, а в останніх місяцях свого життя як комісарь для контролі збіжа мав нагоду перевандрувати сливе цілу галицьку Україну й докладно познайомити ся з усім лихоліттям життя галицько-українського селянина й інтелігента. Його малюнки з того життя вийшли в трьох збірках: Не-читальник, Стрибожий дарунок і Хитрий Панько.

Хоч мало дбав про себе, до фахової освіти приложив багато праці, зложив докторат прав і в кожній адвокатській канцелярії, в якій працював, зеднував собі славу доброго юриста. В останніх роках заправ на здоровлю. Проживав головно в свого приятеля д-ра Івана Кунцева в Улицьку За-

рубаним, равського повіту. Зовсім недужого заскочила його там російська інвазія. По приході союзних військ обняв місце комісаря для контролі збіжа.

Щодо політичного світогляду — був членом української радикальної партії. Брав живу участь у виборчій агітації за партійними кандидатами. Редагував декілька разів партійний орган „Громадський Голос“ і для радикальної преси писав популярно-агітаційні статі. З них „Реформа подружного закона“ вийшла й окремо.

В останніх місяцях мав заінтересувати ся українськими селянами з Росії, котрі працювали в характері полонених під його управою. З їх життя мав брати теми для своїх писань. Лишив по собі літературні твори, досі ніде недруковані. Про його літературну творчість і значінне в українській літературі сподіваємо ся поговорити в одному з дальших чисел „Вістника“.

Вісти.

Президія „Союзу визволення України“ просить Українців на зайнятих українських землях подавати їй як найдокладніші вістки про всякі тамошні обставини, зокрема про прояви українського життя.

В річницю уродин Тараса Шевченка буде присвячене число „Вістника“ пам'яті Шевченка. Просимо наших Співробітників і Прихильників надсилати нам праці в звязи з сею врочистою хвилиною.

За автономію російської України. З Чернівців доносять: Один полонений російський офіцер оповідає, що в центральній і південно-західній Росії спостерігаєть ся революційні затвіи. Передовсім в українських землях невдоволення велике, бо перед трьома тижнями повішено п'ятьох українських революціонерів. Членів депутації Українців, котрі були на авдієнціях у Лондоні й Парижі та просили вплинути на російське правительство дати національні права Українцям, при повороті заслано на Сибір.

За українську мову. Як доносить „Р'вч“ з 1 січня, слідом за золотоноськими повітовими земськими зборами також лубенські збори постановили одностайно поробити заходи в правительства скасувати заборони української мови, допустити книжки в сій мові до сільських шкільних бібліотек, а також виклопотати в полтавській губернській управі, щоб оголосила премію за уложення підручників в українській мові для учеників низших класів. Немає найменшої надії, щоб у Росії ввінчали ся ці заходи бажаним успіхом.

Два відчити про Україну. Про Балтійський Край і Україну говорив проф. др. Павло Рорбах 14 січня в Мюнхені перед численною публікою. Він представив біду Балтійців і їх тугу за власною державою. Німецькій Державі лишаєть ся тільки вибір здобути край або видати всю німецькість на знищення Росії. Бо-ж заявив російський президент міністрів, що побороюєть ся не тільки Німецьку Державу, але й німецькість. Сьогодні перейшло вже в кров і тіло всього німецького народу переконанне, що се обовязком чести німецького народу заопікувати ся своїми найкращими й найвірнішими синами, котрі через 700 літ держали граничну сторожу на півночі.

Дуже велике зацікавлення викликали виводи проф. Рорбаха про Україну. Він старав ся доказати, що через відірвання України від Росії рішено-б війну в користь цен-

ральних держав, бо Росія не має вже більше сили відпорности без України, з котрої бере вона сливе все своє вугле, руду, сіль і збіже. Тому прелегент сподіваєть ся, що чужим народам Росії вдаєть ся скинути російське ярмо.

В Ешвайлер мав недавно полковник краєвої оборони, проф. Е. Рідль, відчит про Україну для офіцерів тамошнього гарнізону й запрошеної публіки з міста. Відчит викликав велике зацікавлення. Прелегент задумує повторити незабаром свій виклад перед військом.

Політичний процес. Телеграма з Вашингтону доносить, що Мирослав Січинський, котрий в 1908 р. з політичних мотивів застрілив галицького намісника гр. Андрія Потоцького, може лишити ся в Злучених Державах. Іміграційний уряд постановив 14 грудня м. р., що акт Січинського політичний. Сього процесу домагав ся сам Мирослав Січинський, аби дістати можливість стати горожанином Злучених Держав. По теперішнім процесі являєть ся право американського горожанства для Мирослава Січинського тільки питанням п'ятьох літ.

Київські новини. Як відомо, київський університет робив заходи, щоб йому дозволено вернути ся з Саратова до Києва. Тепер доносить „Р'вч“, що ці заходи лишили ся без корисних наслідків. Газета „Кієв“ оголошує дуже цікаві звістки про київських членів управи. І так голова контрольної комісії Екер подав городському голові заяву, що комісія дотепер не дістала рахункових звідомлень за останні три роки від деяких членів управи, що орудували дуже великими сумами. Се зрештою не новина. Так само роблять члени управи і з державними грішми й ось перед декількома днями мусів інспектор інжинірного відділу київської військової округи рішучо зажадати від управи рахунку з 30.000 карбованців, які держава видала з каси містоти на уладження трамваєвої лінії в сторону клініки. Всі російські часописи облетіла замітка голови комітету полуднево-західного фронту всеросійського земського Союзу Шликевича, що під Києвом блудить коло 8.000 штук худоби й декілька тисяч овець без ніякого догляду й корму так, що худоба гине з голоду й холоду. Се не казка, а щира правда. Міністерство рільництва закупило сю худобу від утікачів, але, — як то часто буває, — забуло потім про се.

Кооперативний рух на Волині в часі війни. Кредитовий спілковий рух на Волині доволі недавнього походження. До 1910 р. було там тільки 18 кредитових і 12 щадничих товариств. В останніх часах сей рух прибрав широкі розміри так, що з днем 14 жовтня 1915 р. було вже на Волині по офіційальним обчисленням 387 кредитових і 128 щадничих товариств із 500.000 членів, 1,280.000 карб. вкладок і 4 мі-

ліонами карб. капіталу. Спілки займали ся не тільки уділюванням позичок, але також посередництвом при закупні та продажі ґрунтів, збіжжя й інших засобів поживи, торгівлею сільських товарів. Самих товарів закупили спілки в часі від 1 січня до кінця вересня 1915 р. на суму 780.000 карб. Найкраще з усіх тих спілок розвиваєть ся янушпільська, житомирського повіту, яка довела до того, що місцеві селяне нічого не зачинають без поради спілкової старшини. Янушпільська спілка зорганізувала кооперативний союз, до якого пристали всі довоколишні кредитові й щадничі товариства, та під проводом вельми діяльного голови, селянина Тетерука, розвинула широку діяльність у напрямі помочи селянству й боротьби з дорожнею. Селяне всюди радо пристають до спілок і віддають їм зовсім безкорисно свій час, знання й сили. Крім янушпільської спілки належить ще згадати рухливіші спілки горошківську, черняхівську, коднянську та славуцьку, що займають ся живо збутом сільських продуктів. У часі війни спілки відіграли велику ролу, допомагаючи бідних, сім'ї покликаних до війська й пильнуючи, щоб зібрано жнива й засіяно поля.

3 Луцька. Черновецький дневник „Czernowitzer Allgemeine Zeitung“ з 29 січня с. р. містить декілька вісток про Луцьк від одного з черновецьких урядників, що тепер там працюють. Луцьк, що числив недавно коло 28.000 душ, стратив більше ніж третину людности через виселення російськими властями. Тепер у Луцьку австрійська цивільна управа, між якою доволі багато Буковинців, як підполковник Межор, заступник військового губернатора, управитель цивільної управи Тайдельоф, лікар Барб і т. д. Бурмістром міста Поляк, його заступниками протестантський пастор і Українець (?). Між людністю стрічають ся теж Німці й Чехи, для Жидів заведено віроісповідну громаду на взір віденської. Податки не великі та впливають правильно до австрійських кас. Селяне й середні посідачі звільнені від ґрунтового податку, який платять тільки більші земельні власники. Поза тим кожний платить тільки корону податку від особи, а торговельники оплачують ще й концесії сумою від 50 до 100 корон. Нормальне життя загалом скоро вертає. Утікачів багато вернуло. Особливо розвиваєть кравецтво, олійництво й мельництво. Карбованець має в обороті вартість двох корон. У місті електричне освітлення, дворець відбудовано. Уряди урядують по німецьки, польськи й українськи, в тих мовах виходить теж місцевий дневник. Українська православна людність, се давнійші уніяти. До луцької округи належать також три містечка й більше число сіл.

Число виселенців із Волині. Тепер, коли велика хвиля виселенців і втікачів із Волині улягла ся й коли через Київ переїздить уже тільки небагато Волинян, по кількості денно, можна в приближенню подати дані про число й територіяльне походження виселенців. Найбільше процентово виселенців дав ковельський повіт, з котрого на 250.000 осіб виїхало коло 180.000 душ. Щодо місцевостей, найбільше втікачів припадає на місто Ковель, де з 30.000 осіб людности лишило ся тільки не більш 2500 душ обох полів, головно старих і дітей. Доволі багато виселенців дали дальше містечка Камень-Каширський, Маців, Мельниця, Неухойже, Ратно, Турійськ і село Хотешів. Деякі села таки зовсім опустошили.

Із володимир-волинського повіту евакуовано коло 250.000 душ із загального числа людности 400.000, з того найбільше з самого Володимира Волинського, звідки з 16.000 осіб людности лишило ся коло 4000. Більший процент виселенців дали поза тим села: Кримно, Кусниці і Шацк і містечка: Озеряни, Поріцк, Любомль, Оздютичі й Устїлуг.

В дубенському повіті начислено 150.000 виселенців, що дає рівно 50% людности повіту. Найбільше виселено з західних частин повіту, а зокрема з самого Дубна, де лишила ся ледви пята частина людности.

З луцького повіту евакуовано відповідно небагато, бо тільки коло 130.000 душ на загальне число людности 320.000. У повітовім місті Луцьку мало лишити ся не більш 2500 людей, одначе інші джерела подавали значно вище число, 6000. У мирних часах Луцьк мав 30.000 людности.

Разом усі ті чотири повіти дали коло 710.000 виселенців на загальне число людности 1,120.000. З кременецького й ровенського повіту числа виселенців далеко низші, бо багато людей, що захоплені панікою, кинули ся до втечі, повернуло з часом домів, коли настрій успокоїв ся. Багато виселенців змогло вернути навіть до околиць, зайнятих австрійськими й німецькими військами так, що, загалом беручи, число

людей, виселених із Волині, не буде більше, ніж три чверти мільона, коли вірити російським урядовим і напів урядовим обчисленням.

Волинські втікачі. За час від 10 серпня до 24 жовтня с. с. 1915 р. евакуовано з волинської губернії на кошт Все-російського земського Союзу 174.126 осіб через київську губернію в курську, воронізьку, катеринославську, харківську й інші східні. З того виїхало зі стації Кривин 31.127 утікачів, зі стації Славута 9.900, зі стації Шенетівка 12.411, зі стації Полонне 14.227, зі стації Миропіль 8.171, зі стації Чуднів 9.534, зі стації Кодня 1.464, зі стації Житомир 38.368, зі стації Коростень 11.035, зі стації Олевськ 5.739, зі стації Клесово 7.298, зі стації Сарни 6.853, зі стації Рівне 16.391, зі стації Горбаші 29. Очевидно, се тільки частина виселенців. В останніх часах число волинських утікачів зменшило ся, але не устало. Не закінчило ся також цілковито виселювання з люблинської й холмської губернії, а навіть з Галичини, тільки число виселенців стало значно менше. Небагато виселенців дає тепер також подільська губернія, де людність „успокоїла ся“. Найбільше прибуває ще виселенців із проскурівського, каменецького й ушицького повіту, що від літа пробували в східних повітах подільської губернії.

Останки виселенського руху. Головний виселенський рух у Росії переїс ся уже далеко на схід, у Сибір, і добігає вже свого кінця. Немає вже давнього натовпу та страшних непорядків. Поїзди з виселенцями спляють ся тепер на харчових пунктах (Бахмачі, Кореневі, Курськ, Касторній, Вороніжі, Козлові і т. д.), а крім того, де треба, побудовано бараки. На жаль усе те заведено запізно, коли вже переважила ся головна маса втікачів і опинила ся в значній частині поза границями європейської Росії. Щойно тепер будують ся напр. бараки в Вороніжі та в Козлові з тим, щоб мали де примістити ся втікачі, як . . . вертатимуть до дому!

Однак виселенський рух ще зовсім не перевів ся. Переїзять загублені поїзди, а от ще з початком грудня виселено 20.000 Волинян у воронізьку губернію. Крім того по цілій Росії подорожують тепер „дядьки“, шукаючи своїх синів, доньок і родини, за якими слух пропав. Кореспондент „Кіевск-ої Мысл-и“ Рудін стрічав таких „вічних Жидів“ з волинської, городненської та з інших губерній на різних стаціях, у Курську, Козлові й Тамбові.

От „дядько“ з володимир-волинського повіту. Плентаєть ся по стаційнім пероні та жде на поїзд до Вороніжа. Шукаючи за сімєю, він обіхав чернігівську, полтавську, катеринославську, таврійську, херсонську й харківську губернії та всюди дістав тільки одну відповідь: немає! Те саме почув він і в Курську та жде тепер на безплатний білет, щоб поїхати далі. З сумним усміхом оповідає дядько всі свої вандрівки від одного міста до другого й усе ще має надію, що може в дальших декількох місяцях таки добеть ся свого.

Його товариш шукає двох донечок. Він представляє вже інший тип: похмуро, з розпукою жалусть ся він на своє горе.

В Козлові стрінув Рудін двох дядьків з городненської губернії, кобринського повіту, що шукали, один сина, другий жінки й доньки. Старий зійшов уже цілу Росію й розвідував ся по всіх урядах і комітетах, але без вислідів.

Тут і там переходять поїзди, набиті старцями, жінками й дітьми, що шукають розкиненої родини. Але чи знайдуть?

У віденським заведенню для осліплених вояків. У „Now-im Tygodnik-у Polsk-im“ містить Роман Герніч вражіння з побуту в віденським заведенню для осліплених вояків, де мав нагоду бачити нашого молодого поета Волощака.

Радник Мель — пише він — попровадив мене найперше до кімнати, де моїм очам представив ся страшний вид. Знаю, що ніколи його не забуду. В найбільше радісних хвилинах мого життя покажеть ся він мені в цілій своїй грізї. Страшний сей вид нагадуватиме, що є тисячі таких нещасних калік, про яких забувати було би злочином!

Я побачив молоду людину, що сиділа при столі з пером у руках. З трудом і напруженням писав щось на папері, а сльози раз-у-раз падали на білу четвєртинку паперу!

Була тишина . . .

Тільки шелест пера та сліз, які спадали. Радник Мель пояснив мені, що се молодий український поет.

Пише також по німецьки. В його віршах, які мені радник прочитав, пробиваєть ся страшна розпука та біль. Могильний смуток і безнадійність віє з сих трагічних стрічок.

Зразу носив ся з наміром самовбійства. Опісля прийшла резигнація. А далі пристрасно забажав учити ся писати. Зачав працювати, скоро орієнтував ся й сьогодні пише. Найшов мету в життю. Свою піснею розвеселюватиме тяжкі дні своїм братам-сліпцям.

Чорносотенна часопись. Чорносотенна часопись „Холмская Русь“, що через декілька місяців не могла появляти ся, перенесла ся до Москви й зачала там виходити.

Кара на галицького Українця за осуджування російських військ. Розпорядком головного начальника київського військового округу вислано І. Журавецького, галицького виселенця, в іркутську губернію за осуджування діяльності російських військ.

Боротьба з дорожню. Супроти щораз більше зростаючої дорожньої порішила катеринославська городська рада просити губернатора, щоб дозволив перевести списе засобів живности, й асигнувала 380.000 карб. на закупно найконечніших предметів для людности та 60.000 карбованців на зладження власних перевозових вагонів.

За ширенне неправдивих поголосок у звязи з війною засуджено адміністративним порядком гласного миколаївської городської думи, С. Гайдученка, й мирового суддю В. Маркелова на 3 дні арешту.

Кооперативний день. Збори київських кооперативних організацій постановили в цілях популяризації ідей кооперації та приєднання як найширших кругів людности уладити в Київі день кооперації з окремими викладами в усіх частинах міста та зборами місцевих кооперативів і видати кооперативну одноднівку.

Нова кооперативна часопись на Україні. В Київі зачала виходити за дозволом генерал-губернатора місячна часопись „Кооперативная Мысль“, яку видає споживне товариство служащих полуднево-західних залізниць.

Адміністративні заслання. „Кіевская Мысль“ доносить, що з початком грудня вислано з Київів за „неблагодіюжність“ 16 австрійських горожан до Казані, 4 австрійських горожан і 2 російських підданих до Вороніжа та 40 австрійських горожан і 3 російських підданих до Иркутська. Крім того вислано ще окремо 1 особу до Иркутська, 4 до орловської й 9 осіб до казанської губернії.

Утеча полонених із Росії до Персії. На засіданню бюджетової комісії російської думи заявив посол Н. Антонов, що частина полонених утікла з Закаспійської області до Персії та прилучила ся до перських повстанців. Сей факт потвердив і міністер Сазонов, однак признав його мало-важним, бо втікло тільки двох офіцерів і 200 жовнірів.

Румунська стаття про Україну. При кінці падолиста та з початком грудня надрукувала румунська часопись у Смигороді „Romanul“ в ряді чисел статью п. з. „Redesteptazea Ukrainiei“ (Відбудова України), де подано історію українського народу від XI в. та його змагання до визволення, кінчаючи діяльністю „Союзу визволення України“, що інформує Європу в часі теперішньої війни про визвольні змагання української нації.

Як російський уряд сприяє народови. Канівецька земська управа звернула ся до старшого председателя київської судової палати з просьбою, щоб мировим суддям вільно було, за особною оплатою з боку земства, давати безплатну правничу по-

міч людности, що з виходом мужеського населення на війну не може собі поради в усіляких правних справах. Одначе київська судова палата відмовила тій просьбі з огляду на „моральний і службовий характер“ суддів.

Що дієть ся з українськими виселенцями. На засіданню в справі виселенців у Бердичеві сконстатовано, що вони терплять на недостачу теплої одежі, а й ту, що мають, викупувають від них усілякі спекулянти. Постановлено тому організувати окремі стації для видачі теплої одежі в Києві, Рівнім, Тернополі, Казятині й Волочисках і виступити енергічно проти несовісних скупщиків. Крім того рішено з виселенців організувати робітничі відділи, які мають йти на роботи військового характеру.

Переселенська хвиля. Чернігівське губернське земство оголосило звіт про жовтень, в яким подане число виселенців, що перейшли через Новозибків і Бахмач за половину вересня. Се число виносить 203.584 й щойно в жовтні зачало спадати. Як великий був рух, видно з того, що одного дня зіпхало ся в Чернігові аж 13 тисяч людей.

Опозиційні настрої між православним духовенством у Росії. В останніх часах замічуєть ся значний упадок реакційної духовної преси в Росії, а великий зріст церковних видань, що старають ся освободити ся з пут схоластики та зблизити ся до народу. В Києві проф. Єкземплярський, якого власти увільнили зі служби в Духовній Академії, зачав видавати „Христіанск-у Мысль“, у Петербурзі повстав орган незалежної церковної публіцистики „Церковь и Жизнь“. Зате підупав вплив московських правих журналів „Душеполезное Чтеніє“ й „Голосъ Церкви“. „Церковный Вѣстникъ“ перестав виходити.

Члени воєнно-промислових комітетів перед судом. „День“ повідомляє, що члени воєнно-промислових комітетів мають стати перед судом, бо при заснованню комітетів поминено деякі формальности. До сього треба замітити, що в останнім часі в часописах правих партій, а навіть у бюджетовій комісії Державної Думи провадила ся аітація проти воєнно-промислових комітетів. Праві закидали комітетам дефравдації всякого роду й тепер навіть переводить ся ревізія діяльности сих комітетів.

Картки на предмети поживи в Росії. „Биржевыя Вѣдомости“ домагають ся негайного заведення в Петербурзі карток на важніші засоби поживи. Такі картки вже заведені в Пскові, Ревелі, Ризі та Мінську. Згадана часопись повідомляє, що положення в Петербурзі й інших великих містах Росії дуже поважне.

Зріст числа виселенців у Росії. В грудні минулого року проявив ся значний приріст утікачів із Волині так, що напр. за два дні тільки, 3 й 4 грудня, прибуло до Києва 2.017 осіб. Російські часописи пояснюють се великими морозами, які вигнали втікачів з тимчасових землянок, де вони перечікували, сподіючи ся вернути домів.

Розв'язання захоронки для дітей з Галичини в Москві. „Утро Росіи“ з 26 грудня повідомляє, що захоронку для дітей з Галичини в Москві замкнено, а дітей, яких там було 80, перенесено до Ростова й Бердянська та передано представникам славнозвісного „Главного Народного Совѣта Прикарпатской Руси“.

Культурні ідеали народів Росії. Дня 29 грудня м. р. відбула ся в Петербурзі під проводом академіка М. Ковалевського академія на тему: „Народи Росії в культурних ідеалах“. На академії виголосили виклади: акад. В. Бехтерев: Російська культура в її впливах на народи Росії та славянство; М. Славинський: Три „руські“ народности; А. Бабяньський: Поляки, їх культура й література; Е. Вольтер: Лотині, Литовці, Естонці; проф. Н. Гредескул: Народи Росії й її культура; В. Гуревич: Росія як творча нація; доц. К. Тандер: Фінляндія; Д. Чябров: Грузини, їх культура й література та М. Вінавер: Жидівська література,

Меньшиков про російську дорожню. Меньшиков пише в „Новім Времени“ про російську дорожню: „Дорожня все глибше відаєть ся в кишені суспільства. Звичайне кухонне масло продаєть ся по подвійній ціні масла з сметанки, кури по ціні гусок, гуски по ціні телят і т. д. Муку та нафту продають по небувалих цінах і то тільки з окремої протекції старим і добрим покупцям. А одіж і чоботи продають ся по таких цінах, що горожане мусять ходити голі та босі.“

Стрілянина в редакції „Нового Времени“. Дня 29 грудня 1915 р. відбувало ся, як доносить „Утро Росіи“, засідання ради товариства „Новое Время“ під проводом Бориса Суворіна. На днешнім порядку був прелімінар на 1916 р. З початку засідання ввійшов несподівано на залю Олексій Суворін з купою паперів у руках і зажадав від свого брата Бориса голосу в справі, яка не терпить проволочки, потім заявив: „Перед пів роком зложив я видавничій раді „Нового Времени“ заяву, що „Новое Время“ не тільки відступило від напряду, наданого йому за життя мого батька, але й показало ся проданим банкирям, що можу потвердити документами, які находять ся при мені. Досі не одержав я відповіди на заяву. Думаю, що перед розбиранням прелімінара треба роздумати над способами, що дали-б можливість визволити ся від банкирів і тим самим привернути „Новому Времени“ обличчя, яке мало воно за життя мого батька“. Олексієви Суворіну перервав гостро Борис Суворін, котрий сказав, що не час на подібні роздумування, коли розбираєть ся прелімінар. Несподівано для всіх Олексій Суворін вийняв з кишені револьвер і стрілив. Куля, пробивши дзеркало, застрягла в стіні. Присутні розоружили Олексія, а Борис швиденько пішов до дверей. Слідом за ним кинув Олексій тяжкий канделябр з такою силою, що зовсім розторочив дзеркальні двері, якими вибіг Борис. Потім Олексій почав товкти дзеркала й шиби. Шкло посипало ся на хідник улиці. Гамір стягнув велику товпу перехожих. На місце випадку прийшла поліція й судові власти. Слідчий суддя та прокуратор розпочали слідство. Рівночасно закликано лікаря, що заосмотрив Олексія Суворіна; при товченню дзеркал і шиб поважно покалічив собі руки й голову. Олексій заявив, що допускаючи ся скандалу, хотів він звернути увагу суспільности на те, що дієть ся в „Новім Времени“. В слідстві заявив Олексій, що він не божевільний і хоче, щоб уся Росія знала про скандал.

Стрілецьке свято на селі. Нужда вбиває людей! — каже чужа пословиця, та в нас воно противно. Наших людей, на котрих війна лишає криваву пляму, нужда, біда й горе, ще більше підносять й освідомляють. Навіть у таких грізних хвилях не забувають вони за свої пекучі потреби. От і село Теляче, повіту Підгайці, положене сливе під са самою бовою лінією, святкувало 19 грудня м. р. свято стрільців. У церкві відправив о. Літинський і о. Гайдукевич Службу божу на інтенцію визволення галицької України з московського ярма та панахиду по стрільцях, котрі положили голови на полі слави. О. Гайдукевич своєю гарячою промовою спонукав людей до ревного плачу. Присутними були чужі офіцери військового шпиталю, що стоїть постоем у селі. — На вислану просьбу до команди У. С. С. не явили ся відпоручники стрілецтва задля важних причин.

На Різдво зібрали господарі 254 К на Січових Стрільців, а 187-75 К на Червоний Хрест. До сього причинили ся головно о. Гайдукевич і начальник громади Теодор Чорновус тай Іван Бойко. Честь і слава нашим правдивим громадянам, що в тяжких часах не забувають за своїх молодих соколів, котрі в молоденькім віці зірвали ся до лету. Від них заплаца — то пожертвованне найдорожшого — молодого життя! Грядуче покоління осудить діла одних і других!

Кожний крок народу є зближеннем до сонця волі та свободи. До нього простують молоді борці кривавим і тернистим шляхом... Хай не забуваєть ся клич: „Народ собі!“

Андрій Бабюк.

Бібліографія.

Видання „Союза визволення України“.

Краснов. Що тепер діється в Росії? Відень, 1916. Стор. 16. Ціна 10 сот. Відбитка з „Вістника“.

Виданням отсеї брошури пішов „Союз“ не тільки назустріч потребам російських полонених, котрі радо перечитають малюнок теперішніх російських обставин пера російського горожанина, що перебуває тепер у Росії, але й широким кругам австрійських Українців. Живе представлення річи та незвичайно дешева ціна промостять брошурі дорогу до найширших мас. Замовляти найвигідніше більшими кількостями.

Чужі видання.

Ukraine's Claim to Freedom (Змагання України до волі). Під таким заголовком вийшла більша книжка про українську справу в англійській мові. Є се збірка статей, підібраних так, аби читач найшов у ній усі найпотрібніші відомости про український нарід, його розвиток і змагання. Автори статей визначні чужі й українські вчені, письменники й політики. Найбільше праці й заходів коло зладження сеї книжки положив д. Мирослав Січинський. Книжку розсилає сеїм політикам і політичним письменникам в Америці й Європі. На зміст книжки складають ся такі статі: Передмова; Едвін Беркман. Україна кличе по поміч; проф. М. Грушевський. Українське відродження; Кароль Ляйтнер. Кінець ідеї польської держави; Ярослав Федорчук. Положення Українців у Галичині; др. Льонгін Цегельський. Українські домагання в Австрії; С. О. Поллок. Безправства польської аристократії; Галицький намісник; проф. Отто Геч. Український рух у Росії; Вол. Дорошенко. Політичні партії в російській Україні; Мілюков оборонцем української автономії; Заборчість Росії супроти Галичини; Закінчення; Додаток.

Ucrainus. La Pologne historique rediviva? (Чи повертає історична Польща?). Traduit du manuscrit ukrainien par G. V. Montbrand. Льозанна, 1916. Стор. 36, Ціна 60 сант.

Paul Rohrbach. Der Krieg und die deutsche Politik. Липськ 1915. Наклад „Das größere Deutschland“ у Ваймарі. Друге видання (21—40 тисяч). Стор. 184. Ціна 2.50 мар.

Праця, написана перед війною, являєть ся чистим випроговорюванням світового пожару. Нове видання зовсім наново оброблене. Передусім багата новими думками друга частина праці, котра обговорює війну й воєнні цілі. Інтересні погляди автора на майбутні внутрішні й світово-політичні цілі Німеччини, зокрема в звязку з німецько-турецькою політикою й її можливостями.

По передмовах до першого та другого видання йдуть поодинокі розділи властивої праці: Зріст англійської світової могутности; Переміна Німеччини; Англійська ідея оточення; Напруження з Англією й його ослаблення; Російська небезпека; Провідні гадки нашої (німецької) заграничної політики; Німецька війна.

Грізним ворогом для будуччини Німеччини, як дуже справедливо гадає проф. Рорбах, є Росія, а не Англія. А „хто знає історію східної Європи, той знає, що останнє й найпевнійше рішення про увільнення Європи від російської небезпеки западе щойно з приверненням старої історичної межі межі Московщиною й Україною“ (стор. 164—165). „Останнє рішення, рішення раз на все принесе щойно відбудова української держави, але й сю ціль осягнуть ся скорше чи пізнійше, скоро тільки стратить Москаль підбиту ним у 18 віці західну область: Польщу, Литву й балтійські

провінції“ (стор. 173). Цікаво, що коли сливе загально говорять про ослаблення Росії через відірвання так званого Польського Королівства від неї, „істинно рускі“ товариства повносили прошення до царя, щоб не відбивав польських земель, бо вони тільки стояли на перешкоді сильнійшій консолідації Росії. Думаємо, що по страченню самої Польщі Росія не ослабне, навпаки зміцнить ся, бо уступить один чужородець, найбільше національно освідомлений. Втрата самої Польщі може бути для Росії тільки початком такої сили, що за 50 літ вона може стати до бою з цілою Європою.

Franz Köhler. Der neue Dreibund. Ein politisches Arbeitsprogramm für das gesamte deutsche Volk und seine Freunde. 10—12 Auflage. (Вже й вийшло: 13—14 Auflage), Мюнхен, Леман, 1915. Стор. XV + 128. Ціна 2 марки, в оправі 4 марки.

Автор обговорює повстання світової війни, політику союзників, новий потрійний союз і його завдання та новий потрійний союз як світову могутність. Зачисляючи до західних Славян Поляків і Українців, а полишаючи чомусь то Білорусинів у спілці з Москалями як східних Славян, автор промовляє за тим, аби витягнути західних Славян з московського болота на міцний ґрунт. Як що доконає сього Німеччина разом зі своїми союзниками, сподіваєть ся автор, що „в таким разі обосторонне вороговання устане й вони житимуть і творитимуть разом так само, як се вже раз було“ (стор. 26). Хто хоч трохи знає 600-літню історію польського винародовлювання й випирання з ґрунту Українців, той висловить иншу думку, а саме, що „як сьвят сьвятем, не бил Поляк Русінові братем“. Й наївна се віра, що оба сі народи, не розділені як найдокладнійше від себе, можуть жити коли небудь на будуче разом без боротьби, веденої на житте та смерть. Замітне при тим ствердження автора: „Що Українці Австро-Угорщини почасті схлювали ся до Росії, причиною сього було зразу гноблення їх Поляками й Мадярами. Від часу пробудження українського національного почуття, яке в Галичині нашло своє середовище, обмежуєть ся українське русофільство, котре підпирала Росія всіма силами (без польської помочи та гнету було-б се підпирання не мало сливе ніякого успіху, Ред.) до зникаючої малої частини українського народу, коли польське русофільство наново зробило певні успіхи“ (стор. 26). Ідеальну границю поміж західними та східними Славянами веде автор від Чорного моря здвож Донця й далі менше більше в простім напрямі до полудневого кінця озера Пейпус і через нього до фінського заливу. „Утруднене спільне поступовання західно-славянських народів через те, що вони змагають межі собою до протилежних цілей. Найгострійше виступає се між Поляками й Українцями, перші з котрих заселяють меншу північно-західну, останні більшу південну половину краю, який граничить на півночі з балтійськими провінціями, а на полудні опираєть ся о Чорне море, краю, до якого треба дорахувати ще на заході Галичину“ (стор. 53). Автор думає, що якби Поляки звернули свій напір замість на полудневі українські землі, як досі се було, на будуче на схід на білоруську територію, таким робом могло-б наступити порозуміння між Поляками й Українцями. І знов треба сказати, що хто знає історію й теперішній склад обставин, не висловить такого переконання, полишаючи вже на боці се, що Білорусини нам о ціле небо ближші ніж Поляки. Зате приплеснути треба послідовному аргументованню автора

потреби визволити західних Славян з московського ярма (однаке зачислюючи до них і Білорусинів і не припускаючи навіть ще гіршого, польського панування над українським народом). Визволення Українців з московського й загалом славянського ярма се одинокє забезпеченне Європи перед російською грозою та всеславянською дурійкою. Щодо того „показуєть ся знову повна згідність цілей німецької, австрійської й турецької політики. Для всіх трьох держав творить визволення України важне й конечне забезпеченне перед Росією“ (стор. 74).

Виказ жертв

на полонених-земляків:

а) *гримми*: др. Коцовський 10 К. (закуплено „Лиса Микиту“ Франка); д. Анна Логінська 10 К. Разом 20 К.

б) *книжками*: д. Олена Глібовицька, Жабе коло Косова, 1 кн. (Господарська Часопись за 1911 р.); д. Т. Глинський, апікарь у Вамі на Буковині, 5 річників і 8 окремих книжок „Літературно-Наукового Вістника“, 4 кн., 4 бр. і 100 чисел ріжних тижневників, двотижневників і місячників; д. Юрій Гордїйчук, управитель школи в Вижниці, 62 бр. і 14 чисел „Читальні“; о. Северин Добрянський, парох у Монастирці, 60 бр. і 12 чисел часописей; др. Іван Куровець, лікар у Калущі, 13 кн. (між иншим „Історія України-Руси“ М. Грушевського, „Кобзарь“ Шевченка), 32 бр. і 13 чисел ріжних часописей; д. Іван Мануляк, проф. укр. їмн. в Перемишлі, 36 бр. і 15 чисел „Ілюстрованої України“; др. Е. А. Мисула, лікар у Відні, 2 річники й 7 окремих книжок „Літературно-Наукового Вістника“, 6 кн. і 9 бр.; д. Лев Прокопович-Пришлівський, Городенка, 2 кн. і 3 бр.; д. Йосифа Тишківна, касієрка „Народної Торговлі“ в Косові, 12 бр.

(Далі буде).

Складаючи щиру подяку за сї жертви, просимо дальших, щедрїйших. Просьбам, котрі щоденно дістає „Союз“ від полонених земляків, тільки в дуже малій часті вдоволити позволяють йому його засоби й дотеперїшні жертви. Окрему увагу звертаємо на повний „Кобзарь“ Шевченка, повні й окремі видання творів наших кращих письменників, історичні повісти, оповідання, розвідки й повні курси української історії, біблію й молитовники в українській мові, шкільні підручники народніх і середніх шкіл, річники часописей літературного та фахового змісту, звідомлення всяких інституцій. Треба показати нашим браттям, що в українській мові все те можливе, що вони бачили досі тільки в московській мові.

До наших читачів, передплатників і прихильників.

При сїм числі „Вістника Союзу визволення України“ висилаємо поштові чеки з фірмою „Ukrainische Nachrichten, Mitteilungen des Bundes zur Befreiung der Ukraina“. Просимо передплату на „Вістник С. в. Укр.“ „Ukrainische Nachrichten“, належитість за брошури й инші наші видання, жертви на цілі „Союза“, на полонених, на „У. С. Військо“ й инші українські добродїйні цілі висилати нам сими пощовими чеками. На бажанне висилають ся чеки відвортною поштою.

Адміністрація.

На переломі.

Незабаром вийде під сим заголовком великий, з багатьма малюнками календарь „Союзу визволення України“, понад 20 аркушів друку. Се памятка книжка для кожного щирою Українця на згадку сучасного великого часу, який становить переломову добу в життю нашого народу, нашої нації. В ній знайде читач цілий ряд цікавих статей, котрі всесторонньо освітають українську справу, наші минуле й нашу теперїшність. От короткий перегляд сїх статей: Проф. Лепкий, На новім порозі, Проф. В. Сімович, Шевченків заповіт, Др. Л. Цегельський, Про причини великої світової війни, Др. З. Кузеля, Наше минуле (коротка історія України), Проф. Б. Лепкий, Кінець української волі, Др. Л. Цегельський, Самостійна Україна, йогож, Про назви „Русь“ і „Україна“, Проф. Ст. Рудницький, Україна (коротка географія), С. Кузик, Потреба самостійности України з економічного погляду, Проф. В. Лепкий, Погляд на укр. літературу, Проф. В. Сімович, Короткий огляд укр. літератури, Др. В. Левицький, Українці в Австрії, Др. М. Лозинський, Укр. представництво в Австрії, Вол. Темницький, Укр. Січові Стрільці, Ів. Чупрей, Січовий рух, Проф. Боберський, Сокільський рух, Др. І. Крип'якевич, Коротка історія укр. війська, Вол. Дорошенко, Українство в Росії, А. Жук, Союз визволення України, Проф. Гр. Микетей, Червоний Хрест, Вол. Темницький, Огляд світової війни і ин.

Поза тим в календарі поміщено багато поезій найвизначїйших наших письменників, дїбраних так, щоб доповнювали й поглиблювали зміст відповідних статей.

Ціна календаря незвичайно дешева, всього 1 Кор. 20 сот.

Українське Слово.

Політична, економічно-суспільна

й літературна газета.

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ У ЛЬВОВІ.

Видає й відповідає за редакцію: др. Сидір Голубович.

Адреса редакції й адміністрації: Львів, Руська 3; експедиції: Бляхарська 11.

Умови передплати:

У Львові:

У краю і державі:

На рік К 18.—	На рік К 24.—
На півроку „ 9.—	На півроку „ 12.—
На чверть року „ 5.—	На чверть року „ 6.—
На місяць „ 2.—	На місяць „ 2.50

Ціна одного примірника 6 сот., по-за Львовом 10 с.

Виходить щодня рано. **Діло.** Видає: Вид. Спіл. „Діло“.

Редакція й Адміністрація: Львів, Ринок ч. 10. —

Експедиція: вул. Руська ч. 1.

Начальний редактор: Василь Панейко.

Передплата

	в Австро-Угорщині,	за границею.	у Львові
місячно	2.40 К	2 К
чвертьрічно	7.— „	6 „
піврічно	14.— „	20 К	12 „
цілорічно	28.— „	40 „	24 „

Зміна адреси 50 сот. Ціна примірника у Львові 6 сот., поза Львовом 8 сот., на зайнятих територіях 5 коп.

Зміст: Іоремікін уступив. — Др. Евген Левицький, Листи з Німеччини. I. — Проф. І. Галлер, Кінець російської перемоги. — М. Троцький, Всеросійський спокій. — З поезій У. С. С. Юри Шкрумеляка: Дуб, Гімн мерців, Поляглим. — А. Бабюк, В рідній хаті. — Робота Українців в Америці в часі війни. — Др. Богдан Барвінський, Звідки пішло імя „Україна“? — Посмертна згадка: Лесь Мартович. — Вісти: За автономію рос. Укр. За укр. мову. Два відчити про Україну. Політичний процес. Київ. новини. Коопер. рух на Волині. З Луцька. — Число висел. із Волині. Волин. втікачі. Останки виселен. руху. У віден. заведенню для осаджених воляків. Чорносотенна час. Кара гал. Укр. Боротьба з дорожнею. За ширенне неправд. поголосок. Коопер. день. Нова кооп. час. на Укр. Адмін. заслання. Утеча полонених із Росії до Персії. Румун. статя про Укр. Як рос. уряд сприяє народоци. Що дієть ся з укр. виселенцями. Переселен. хвиля. Опозиц. настрої між правосл. духовенством у Рос. Члени воєн.-промисл. комітєтє перед судом. Картки на предмети поживи в Рос. Зріст числа виселенців у Рос. Розв'язанне захоронки для дітей з Галич. в Москві. Культур. ідеали народів Рос. Меньшиков про рос. дорожню. Стрільщина в ред. „Нов. Врем.“ Стрільцєкє свято на селі. — Бібліографія. — Виказ жертв.

Відповідає за редакцію: Волод. Біберович.

З друкарні Адольфа Гольцгазена у Відні.

